

5. ПСИХОЛОГІЯ ДЛЯ ЮРИСТА

УДК 159.9.: 342.9

Анатолій Фурман,

д. психол. н., професор, завідувач кафедри психології та соціальної роботи Тернопільського національного економічного університету

Тетяна Надвинична,

к. психол. н., доцент, доцент кафедри психології та соціальної роботи Тернопільського національного економічного університету

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Розкрито адміністративно-правові засновки, принципи та нормативи діяльності психологічної служби університету. Аргументовано винятково важливе місце та конструктивна роль цього структурного підрозділу в освітньому просторі сучасного закладу вищої освіти, який забезпечує умови, що сприяють професійному становленню й особистісному зростанню студентів, їх психологічної захищеності, зміцненню психодуховного здоров'я, створенню сприятливих соціально-психологічних умов для здійснення освітньої діяльності й самоорганізації. Проаналізовано нормативну базу, яка регламентує діяльність ПСУ та зміни й доповнення на законодавчому рівні, що були внесені до неї. Зауважено, що сучасна психологічна служба є невід'ємним сегментом успішного функціонування сучасного ЗВО як науково-освітньої інституції інноваційного спрямування.

Ключові слова: заклад вищої освіти (ЗВО), психологічна служба (ПС), адміністративно-правове поле, психологічний супровід освітнього процесу, нормативна база, особистість студента.

Фурман А., Надвинична Т.

Административно-правовые основы деятельности психологической службы современного университета

Раскрыты административно-правовые предпосылки, принципы и нормативы деятельности психологической службы университета. Аргументировано исключительно важное место и конструктивная роль этого структурного подразделения в образовательном пространстве современного учреждения высшего образования, который обеспечивает условия, способствующие профессиональному становлению и личностному росту студентов, их психологической защищенности, укреплению психодуховного здоровья, созданию благоприятных социально-психологических условий для осуществления образовательной деятельности и самоорганизации. Проанализировано нормативную базу, регламентирующую деятельность ПСУ, ее изменения и дополнения на законодательном уровне. Отмечено, что современная психологическая служба является неотъемлемым сегментом успешного функционирования современного УВО как научно-образовательной институции инновационного направления.

Ключевые слова: учреждение высшего образования (УВО), психологическая служба (ПС), административно-правовое поле, психологическое сопровождение образовательного процесса, нормативная база, личность студента.

Furman A., Nadvynychna T.

Administrative-legal basis of the psychological service activity of modern university

The article discloses the administrative-legal basis, principles and norms of the psychological service activity of a university. The exceptionally important place and constructive role of this structural unit in the educational space of a modern institution of higher education is proved, which provides conditions that contribute to professional

© Анатолій Фурман, Тетяна Надвинична, 2018

development and personal growth of students, their psychological security, strengthening of psycho-spiritual health, the creation of favorable socio-psychological conditions for the implementation of educational activity and self-organization. The normative base, which regulates an activity of PSU (psychological service of university) and changes, additions at the legislative level that were introduced to it, are analyzed. It is noted that modern psychological service is an integral part of a successful functioning of modern HEI (higher education institution) as a scientific-educational institution of innovative direction.

Keywords: *higher education institution (HEI), psychological service (PS), administrative-legal field, psychological support of educational process, normative base, student's personality.*

Актуальність теми дослідження. Сьогодні наша країна переживає значні труднощі в соціальному, економічному, політичному розвитку, які, з одного боку, продиктовані внутрішньодержавними проблемами, з іншого, – підсилені кризовими явищами у світовій економіці та загальною зовнішньополітичною ситуацією довкола України. За таких умов більшість сучасних дослідників висловлюють спільну думку про те, що одним із найважливіших людських ресурсів, який нині стає чинником оптимального вирішення нагальних суспільних проблем, має стати високий професіоналізм, креативність і всебічність розвитку фахівців усіх галузей національної економіки і сфер духовного життя нації.

Враховуючи цілу низку перешкод, які створюють додаткові труднощі для вирішення вищезначеного проблемного завдання (нестабільність, ведення військових дій, економічне зубожіння, і як наслідок, масова трудова еміграція населення, передусім молоді, за кордон) сьогодні справді постає складне питання не лише про підвищення якості освіти, забезпечення професійної компетентності випускників закладів вищої освіти, а й про збереження їх психічного, фізичного та соціального здоров'я під час організованого освітнього процесу.

У вирішенні низки цих важливих завдань значну роль покликані відіграти психологічні служби ЗВО, діяльність яких забезпечується не лише психологами, а й соціальними педагогами та соціальними працівниками та спрямована на створення умов для повноцінного гармонійного розвитку студентів, реалізації їхніх наявних і потенційних особистісних і суто професійних можливостей. При цьому ефективна організація роботи вказаного структурного підрозділу сучасного університету вимагає врахування усіх законодавчих аспектів, які скеровують діяльність її співробітників у виключно адміністративно-правовому полі української держави.

Стан наукової розробки суспільної проблеми. Психологічна служба закладу вищої освіти – це система відповідних посад та (або) структурних підрозділів ЗВО, яка у своїй діяльності забезпечує соціальний супровід та психологічну допомогу його учасникам у здійсненні освітнього процесу, насамперед мова йдеться про студентську молодь та професорсько-викладацький склад університетів. Вона є органічною складовою розгалуженої психологічної служби системи освіти України [17, с. 158].

Історія становлення психологічної служби ЗВО почалася ще в радянський період. Уперше така служба була створена в 1977 році на базі Казанського державного університету (КДУ) при кафедрі педагогіки і психології під керівництвом Н. М. Пейсахова. Її мета і завдання зводилися до формування і розвитку в студентів потреби і навичок самоврядування і самоконтролю в навчальній діяльності на всіх психологічних рівнях: 1) взаємин (міжособистісні стосунки між викладачем і студентом і між студентами у спільній освітній діяльності); 2) поведінки (індивідуальна і колективна поведінка всіх учасників навчального процесу); 3) діяльності (власне пізнавальна діяльність юні та її психологічна проблематика); 4) психічних станів (кожного учасника навчання). Ці рівні визначали конкретний зміст і форми роботи психологічної служби на той період в КДУ [1, с. 45–46].

Щодо шляху, який у своєму становленні пройшла вітчизняна психологічна служба ЗВО, то він був доволі довгий та складний. І розпочиналося все із підготовки основних положень функціонування цього структурного підрозділу у школі. Основні віхи її становлення детально проаналізовані та висвітлені авторами статті у попередньому дослідженні [25], яка стала засадничою у їх роботі над зазначеною тематикою та продовжена у низці наступних пошукувань [9–13; 24–25]. Зокрема там зазначено, що:

а) перша ґрунтовна стаття аналізованого тематичного спрямування під назвою «Психологічна служба в школі: завдання, проблеми, перспективи» авторів А. В. Фурмана та Ю. Живоглядова з'явилася навесні 1987 року в ж. «Радянська школа» [29];

б) перше «Положення про психологічну службу у системі народної освіти Української РСР» було підготовлене у 1990 році робочою групою науковців із НДІ психології у складі Алли Коняєвої, Валентини Лисенко, Тетяни Титової, Анатолія Фурмана і Валерія Злівкова, основний зміст якого через півроку був презентований на Всесоюзній конференції [6];

в) у цьому ж році вищеназваною групою науковців (без участі В. Злівкова) був також підготовлений і прийнятий на Першому установчому з'їзді Товариства психологів України Етичний кодекс цього Товариства, що через два роки побачив світ у ж. «Рідна школа» [8] та у вигляді окремої брошури [7];

г) восени 1991 року в смт Ворзелі, що під Києвом, авторським колективом Інституту психології АПН України і Київського міжрегіонального інституту вдосконалення вчителів під керівництвом провідного наукового співробітника А. В. Фурмана (С. І. Болтівець, В. В. Клименко, П. П. Горностаї – нині всі доктори психологічних наук) підготовлений новий проект «Положення про психологічну службу в системі освіти України», що згодом був опублікований у ж. «Рідна школа» [27];

д) своєрідним продовженням і відповідно теоретико-методологічним підґрунтям проекту названого положення стали «Орієнтири концепції шкільної практичної психології» [26; 28], що розроблені одним із авторів (проф. Фурманом) у 1991 році та пройшли апробацію на Другій і Третій сесіях Творчої спілки вчителів України і на Другому з'їзді вчителів СРСР, який проходив у 1991 році в м. Одесі.

Отже, «Положення про психологічну службу в системі освіти України», що було підготовлене Центром психологічної служби Інституту психології ім. Г. С. Костюка під керівництвом к. психол. н. Панка В. Г. (нині – д. психол. н., директора Українського науково-методичного центру практичної психології та соціальної роботи НАПН України) і затверджене на рівні МОН України, мало добре осмислене концептуально-змістове підґрунтя стосовно завдань і напрямків діяльності психологічної служби, її структури, головного фахового узмістовлення та управлінської моделі, прав, функцій та обов'язків практичного психолога.

Отже, коли у 1991 році на теренах нашої держави розпочалася системна робота щодо створення психологічної служби в освітній галузі, вона вже мала добре осмислене концептуально-змістове підґрунтя стосовно завдань і напрямків діяльності психологічної служби, її структури, головного фахового узмістовлення та управлінської моделі, прав, функцій та обов'язків практичного психолога. Цей етап знаменувався створенням нового підрозділу – Центру психологічної служби в системі освіти на базі Інституту психології тоді ще МОН України. А перше Положення про психологічну службу системи освіти було розроблене і прийняте ще пізніше, у 1993 році (Наказ Міністра освіти України № 230 01.07.93 р. (з 0098-93), зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26 липня 1993 р. за № 101), яке регламентувало діяльність даного структурного підрозділу всіх установ, які надають освітні послуги.

Це було значним досягненням фахівців, котрі розпочали роботу у цьому напрямку і більшість його положень і нині залишаються актуальними. Так, наприклад, основні засадничі положення щодо визначення самої психологічної служби, змісту її діяльності, завдань, функцій, а також посадових обов'язків психологів, котрі входять до її складу, протягом останніх 20 років лише злегка корегувалися, сутнісно залишаючись такими, як і в першій редакції. Очевидно й те, що коли дане Положення втратило чинність згідно з Наказом МОН України від 3 травня 1999 року № 127 (зареєстровано в Міністерством юстиції України 30 грудня 1999 р. за N 922/4215), який одночасно затверджував нове Положення «Про психологічну службу системи освіти України», в ньому вже було чимало новацій, які пропонувалися відповідно до вимог часу. Але загалом разом зі змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства № 439 (з 0570-01) від № 616 07.06.2001, (з 0687-09) від 02.07.2009, воно є чинним і сьогодні. Нині психологічна служба ЗВО керується у своїй діяльності низкою нормативно-правових актів [2–4; 14]; [19 – 23].

Мета статті: обґрунтування адміністративно-правового поля діяльності психологічної служби у закладі вищої освіти в умовах реалізації інноваційної освітньої політики.

Виклад основного матеріалу. Проаналізуємо декілька аспектів адміністративно-правового гатунку, які відрізняли різні редакції зазначеного Положення. Так, у другому його варіанті уточнювалося трактування самого поняття «психологічна служба». Якщо у першому просто вказувалося, що «психологічна служба в системі освіти є складовою державної системи охорони психічного здоров'я громадян України і діє з метою виявлення і створення соціально-психологічних умов для розвитку особистості» (пункт 1.1 розділу «Загальні положення»), то у другому зазначалося, що «психологічна служба в системі освіти – це сукупність закладів, установ, підрозділів і посад, що складають єдину систему, основу якої становлять фахівці у сфері практичної психології та соціальної педагогіки: практичні психологи, соціальні педагоги, методисти, директори (завідувачі) навчально-методичних кабінетів (центрів) психологічної служби» (пункт 1.1 розділу «Загальні положення»). Таким чином визначалася конкретна сфера, до якої належить зазначена служба, а саме – *освітня*, отже, чітко вказувалося на коло фахівців, які вважалися її співробітниками. Щодо останніх, їх також торкнулися деякі зміни. Якщо у першій редакції у п. 1.5 розділу «Загальні положення» діяльність ПС мала забезпечуватися лише фахівцями-психологами, котрі мають відповідну освіту, то вже у наступному варіанті пункт 1.4 того ж першого розділу говорилося про таке: «Діяльність психологічної

служби в системі освіти України забезпечується практичними психологами, соціальними педагогами, методистами та директорами (завідувачами) навчально-методичних кабінетів (центрів). За своїм статусом працівники психологічної служби належать до педагогічних працівників і відповідно до чинного законодавства користуються всіма правами і гарантіями, передбаченими для них». Крім того, цим Положенням передбачалося введення посад практичних психологів і соціальних педагогів у штатний розпис навчальних закладів та установ, чого не було раніше.

Ще один пункт, який вносив зміни щодо регламенту діяльності психологічної служби, стосувався документів, якими вона керується. Так, в Положенні від 26.07.1993 року таких документів було лише три – Загальна Декларація прав людини, Конвенція про права дитини та Закон України «Про освіту», то у другому його варіанті від 03.06.1999 їх уже було сім. Серед тих, які додавалися, значилися Конституція України та Закон «Про вищу освіту». Останній закріплював на законодавчому рівні діяльність ПС у закладах вищої освіти.

У Положенні, яке є чинним і сьогодні, також змінено назву розділу II зі «Зміст діяльності ПС» на «Основні завдання ПС», а отже, і його змістове наповнення. У першій редакції цей розділ містив лише перелік напрямів, за якими здійснюється діяльність психологічної служби, а у другій до цього додано ще три підпункти, що чітко визначають основні завдання, види діяльності та рівні її функціонування.

Значні зміни були внесені й до розділу 3, який визначає структуру та рівні управління психологічною службою. Зокрема, п. 3.9. визначає структуру, штатний розпис та рівень підпорядкованості ПС ЗВО III–IV рівнів акредитації. Зокрема там зазначено: «Структура та штатний розпис психологічної служби... визначаються вищим навчальним закладом та фінансуються за рахунок власних коштів цього навчального закладу. Названа служба підпорядковується керівнику або одному з його заступників, а у частині науково-методичного забезпечення – Українському науково-методичному центру практичної психології і соціальної роботи».

Цей пункт даного Положення відображений у Наказі Міністерства освіти і науки України № 1248 від 30.12.2009 «Про покращення соціально-педагогічного і психологічного супроводу навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації». В ньому розміщене звернення до:

1) ректорів ВНЗ III–IV рівнів акредитації будь-якої форми власності та підпорядкування:

- вжити відповідних заходів для організації діяльності психологічної служби;
- переглянути та внести зміни до статутних документів психологічної служби у тих закладах, де вона вже існує, відповідно до «Положення про психологічну службу системи освіти України», затвердженого Наказом МОН від 02.07.2009 р. № 616, зареєстрованого у Мін'юсті 23.07.2009 р. за № 687/16703;
- щорічно, починаючи з 2010 р., до 10 червня надавати інформацію про діяльність психологічної служби ВНЗ до Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи за встановленою формою;

2) Українського науково-методичного центру практичної психології та соціальної роботи:

- здійснювати щорічний моніторинг розвитку психологічної служби у ВНЗ III–IV рівнів акредитації на основі інформації, що надається такими закладами, та у термін до 1 жовтня подавати узагальнену інформацію до департаменту вищої освіти міністерства;
- надавати практичну допомогу ВНЗ в організації діяльності психологічної служби;
- проводити навчальні семінари, консультації, тренінги для представників цих психологічних служб.

Адміністративно-правовий вектор компетентної діяльності ПС у ЗВО закономірно визначається **метою**, яка в нашому збагаченому варіанті полягає у сприянні професійному становленню й особистісному зростанню студентів, у забезпеченні їхньої психологічної захищеності, підтримки і зміцненні їх психодуховного здоров'я, у створенні сприятливих соціально-психологічних умов для здійснення освітньої діяльності й самоорганізації буденного життя, індивідуального самоствердження і психокультурного самореалізування як майбутніх фахівців, сім'єлюбів і національно свідомих громадян України.

Діяльність Служби забезпечується фахівцями-психологами і педагогами (соціальними працівниками), які мають відповідну вищу освіту (спеціаліст, магістр) і відповідно до чинного законодавства користуються усіма правами і гарантіями, передбаченими для них законами і підзаконними нормативними актами України.

Психологічна служба університету тісно співпрацює з територіальними органами управління освітою, органами охорони здоров'я, правоохоронними органами, соціальними службами для молоді, органами студентського самоврядування, громадськими організаціями та адміністрацією на принципах професійності, компетентності, паритетності, конструктивності, системності.

Посади психологів та інших працівників ПС уводяться до штатного розпису ЗВО в межах коштів, передбачених кошторисом витрат відповідного закладу. Ця служба діє на основі положення про свою діяльність, яке розробляється кожним ЗВО відповідно до Положення про психологічну службу системи освіти України та інших нормативних документів і затверджується вченою радою та наказом ректора. Здебільшого її структура залежить від: а) профілю ЗВО (гуманітарний, технічний, класичний); б) кількості студентів денної форми навчання, наявності філій, факультетів, інститутів, гуртожитків; в) наявності та якісного складу профільних кафедр; г) фінансових можливостей в ЗВО; д) наявності кваліфікованих спеціалістів у сфері психології, соціальної роботи, педагогіки, освітології.

Відповідно до потреб та умов психологічна служба університету може мати таку організаційну структуру:

1. Посади фахівців психологічної служби уводяться до підрозділів (інститутів, факультетів, філій, гуртожитків), при цьому один з них призначається керівником. Працівники ПС адміністративно підпорядковані керівникам відповідних підрозділів, методично – керівнику ПС ЗВО.

2. У структурі основних підрозділів ЗВО (інститутів, факультетів, філій) створюються групи, сектори, навчальні лабораторії, відділи або інші підрозділи. Керівник одного з них призначається керівником ПС. Здебільшого у ЗВО створюється новий підрозділ – лабораторія або центр психологічної служби університету (див. [15]). Його штат і структура визначаються ректором.

До складу спеціалістів лабораторії (центру) відносяться завідувач, директор, його заступник (за потреби), керівники структурних підрозділів, методисти, практичні психологи, соціальні педагоги (працівники). Допоміжний персонал тут утворюють лаборанти, оператори комп'ютерного набору, секретарі та ін.

Окрім того, структурно лабораторія може складатися із відділів, лабораторій, секторів і творчих груп. До її складу можуть входити кабінет професійної діагностики і профорієнтації, консультативні кабінети, тренінговий кабінет, кабінет психофізичної діагностики і регуляції станів, методичний кабінет та ін.

Усі працівники ПС, які закріплені (працюють) у підрозділах і філіях ЗВО, є співробітниками лабораторії та підпорядковані її керівнику (завідуючому). Останній адміністративно відповідає за зміст, якість та результати діяльності ПС перед керівництвом ЗВО. Він не менше одного разу на рік звітує перед керівництвом університету, подає встановлену звітність та іншу інформацію до Українського НМЦ практичної психології і соціальної роботи.

При психологічній службі (або на її базі) можуть створюватись: групи швидкого реагування, які надають невідкладну психологічну допомогу, консультативні та тренінг-групи, студентські гуртки, творчі групи, групи волонтерів, «телефон довіри», різні школи прикладної психології та ін.

Адміністративно ПС (лабораторія, центр, психолог) підпорядковується ректору або проректору, методично – координує свою діяльність з обласним центром практичної психології і соціальної роботи. При цьому психологічна служба ЗВО має право:

- разом із керівництвом закладу визначати пріоритети своєї діяльності;
- звертатись із запитами і пропозиціями до керівництва територіальних органів управління освітою, інших державних і громадських організацій;
- надавати рекомендації соціального і психологічного характеру керівникам ЗВО, структурних підрозділів, організаціям та тим, хто звернувся за допомогою;
- створювати бази і банки даних за основними напрямками своєї діяльності;
- здійснювати інформаційно-просвітницьку роботу серед студентів, викладачів, співробітників закладу, учнів шкіл і закладів профтехосвіти, громадськості;
- використовувати матеріально-технічну базу навчального закладу для здійснення статутної діяльності; виконувати методичну роботу для студентів і викладачів; мати власні субрахунки на загальних рахунках навчального закладу; здійснювати власну госпрозрахункову діяльність, виконувати роботи на замовлення сторонніх організацій та установ, надавати освітні послуги;
- здійснювати експертизу психологічних і соціологічних методик, методів, технологій та педагогічних інновацій; розробляти і впроваджувати власні програми з психологічної просвіти, наукової та консультативно-тренінгової діяльності; організовувати семінари, тренінги, конференції та інші масові заходи наукового і науково-методичного характеру (див. [15–18]).

Водночас психологічна служба ЗВО зобов'язана:

- керуватися у своїй діяльності законодавством України, Етичним кодексом психолога, Положенням про психологічну службу системи освіти України;

- проводити дослідження, моніторинги, тренінги, навчальні семінари, консультації для студентів, викладачів та співробітників закладу;
- сприяти розвиткові особистості студентів та вдосконаленню психологічної культури і професійної компетентності викладачів;
- брати участь у профілактиці таких негативних явищ у студентському середовищі, як неуспішність в освітній діяльності, насильство, наркоманія, алкоголізм, протиправна поведінка, бездуховність, расизм, конфлікти та ін.;
- здійснювати соціальну і психолого-педагогічну експертизу педагогічних інновацій, щорічне планування своєї роботи та надавати звітність про свою діяльність в установленому порядку;
- за запитом брати участь в інших заходах та здійснювати оцінку їх ефективності [15].

Штатна чисельність працівників служби залежить від напрямків, змісту та обсягів її роботи. Планування діяльності ПС здійснюється щорічно на основі пропозицій ректорату і студентської ради з урахуванням пріоритетів діяльності МОН України. Керівник служби щорічно подає ректору (вченій раді) ЗВО проект плану роботи на наступний період та звіт за проведену роботу, а також звітує за всіма видами діяльності за затвердженими формами у встановлені терміни, несе відповідальність за їхню достовірність.

Відповідно до статей 21, 22 Закону України «Про Освіту», Положення про психологічну службу системи освіти України, затвердженого Наказом МОН від 02.07.2009 № 616, зареєстрованим Міністерством 23.07.2009 за № 687/16703, на виконання рішення Колегії Міністерства освіти і науки України від 24.04.2008 р., протокол № /7-3 керівництвом ТНЕУ був виданий наказ про створення у структурі НДІ методології та економіки вищої освіти *лабораторії психологічної служби університету* (Наказ № 265 від 08.06.2010 р.).

Положення про діяльність лабораторії психологічної служби ТНЕУ розроблялося із врахуванням усіх діючих нормативно-правових документів. Окрім того, спільними зусиллями проф. А. В. Фурмана та Т. Л. Надвичиною почала створюватися нова стратегія розвитку зазначеного структурного підрозділу, яка передбачала насамперед відшукання оптимальної *моделі* її розвиткового функціонування та розробку повноцінної *технології*, змістом якої є досконала професійна діяльність групи психологів, здатних на високому рівні компетентності зреалізувати всі напрямки, аспекти та функції роботи вказаної служби, а результатом – благодатний соціально-психологічний клімат освітнього закладу, максимальна активізація ресурсів професійного та особистісного зростання кожного студента, актуалізація його найкращого потенціалу для розширення меж власної самосвідомості, самопізнання і полівмотивованого психокультурного само творення. В ній детально прописані та обґрунтовані завдання, зміст, форми, методи і результати діяльності ПСУ, що дають змогу її працівникам у форматі єдності змістово-інноваційної технології стратегічно і тактично керувати перебігом багатоканального психосоціального розвитку студентів, здійснюючи це керівництво за системою адекватних цілей і результатів. А десять новостворених *матриць-таблиць діяльності психологічної служби ТНЕУ*, відповідно до основних напрямів (психодіагностика і психологічна прогностика, психокорекція і психопрофілактика, психологічна реабілітація і психологічне експериментування, психотерапія і психологічна просвіта, психотехніка і психоінструментування), не лише розгорнуто у змістовлюють її завдання і функції від першого курсу навчання до п'ятого-шостого, а й деталізують змістово-інструментальне наповнення як авторської теоретичної моделі, так і уконкретнюють форми, способи, методи і засоби різноаспектного психологічного практикування працівників ПСУ [25].

05.09.2017 в Україні був прийнятий новий Закон «Про освіту», який набув чинності 28 вересня 2017 р. Це – базовий закон, що не визначає всі деталі того, як відбуватиметься процес отримання освіти і підвищення її рівня, натомість окреслює основні принципи функціонування освітньої галузі. Тепер відповідно до нього мають бути прийняті окремі Закони «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», а отже, і розроблене нове положення про діяльність психологічної служби в освіті. У зв'язку з цим Міністерство освіти і науки України ініціювало громадське обговорення Проекту «Положення про психологічну службу у системі освіти України». У ньому відображені як зміни, що є відгуком на основні положення нового Закону «Про освіту», так і є закономірною реакцією на виклики часу, які продиктовані сучасною соціальною, економічною, культурною та політичною ситуацією у нашій країні. Зауважимо, що за останні два роки було видано декілька законодавчих актів, зміст яких стосувався визначення діяльності психологічної служби в освітній системі. Одним із них став Лист МОН України від 20.07.2016 р. «Про забезпечення навчальних закладів практичними психологами і соціальними педагогами та організацію у 2016–2017 н. р. належного психологічного супроводу учасників навчально-виховного процесу», в якому містяться рекомендації щодо

роботи фахівців психологічної служби із проблемами, що узагальнені сьогодні й потребують негайного вирішення. Серед найактуальніших – організація надання допомоги постраждалим внутрішньо переміщеним учням, та студентам та їх сім'ям в адаптації до нових умов проживання і навчання, дітям і сім'ям учасників АТО; допомога у вирішенні проблем адаптації дітей та молоді до навчального закладу та запобігання конфліктам в учнівських і студентських колективах у зв'язку з підвищенням рівня дитячої агресії; профілактична робота у напрямку попередження вступу молоді до т. з «груп смерті» та інших злочинних схем Інтернет-простору та багато іншого. Особливим пунктом є питання, що стосується впровадження у 2018 році Закону «Про інклюзивну освіту» та змін, які він передбачає у діяльності психологів та соціальних педагогів.

Своєрідним підґрунтям майбутнього Положення можна вважати і Наказ МОН № 1127 від 08.08.2017 р. «Про затвердження плану заходів МОН України щодо розвитку психологічної служби системи України на період до 2020 р.». У ньому фактично відображені усі основні завдання, які в найближчі роки будуть визначати діяльність психологічної служби. Серед пріоритетних тут і розділ щодо розвитку і вдосконалення роботи ПС та її функціонального рівня загалом, де серед очікувань є і затвердження Положення про психологічну службу системи освіти України, і створення інформаційної бази професійного інструментарію фахівців, котрі входять до її складу; розробка єдиних вимог до нього та посилення моніторингу діяльності як служби загалом, так і окремих її ланок. Також затверджені розділи, які стосуються покращення науково-методичного забезпечення, підвищення якості роботи та рівня компетентності працівників цього структурного підрозділу.

Зміни також мають торкнутися не лише напрямів та змісту діяльності ПС, але деяких адміністративних питань. Так, наприклад, у зв'язку зі створенням державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти», утвореного відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 687 «Про утворення Інституту модернізації змісту освіти та Інституту освітньої аналітики» на базі державної наукової установи «Інститут інноваційних технологій і змісту освіти», з віднесенням його до сфери управління МОН України. Інститут є правонаступником державної наукової установи «Інститут інноваційних технологій і змісту освіти», тому що предметом діяльності його є:

- зміст освіти і виховання у створюваному освітньому середовищі;
- формування цінностей відкритого суспільства і навичок критичного мислення та економічної

культури;

- мовна політика;
- соціальна робота;
- інноваційні технології;
- основи творчості, фінансова грамотність, навички підприємництва та проектна діяльність;
- засоби навчання й обладнання навчального, загального та спеціального призначення.

Вочевидь «Інститут модернізації змісту освіти» автоматично стає одним із державних органів, якому мають підпорядковуватися психологічні служби ЗВО України.

Насамкінець зауважимо, що основна місія ПС ЗВО – це інтенсифікувати становлення особистості професіонала. Її фахівці, обговорюючи освітні технології (єдність цілей, змісту та методів навчання), чітко усвідомлюють важливість дидактичної відповідності не тільки освітнього змісту, а й психологічного, соціально-особистісного в освітній співдіяльності викладача і студентів. Тим більше, що сучасне суспільство реально зіткнулося з тим, що професійна підготовка студентів не може обмежитися тільки професіографічними складовими. *Потрібна всебічна розробка компетентнісного підходу*, складовою частиною якого є створення умов для повноцінного особистісного розвитку професіоналів, де психологічна служба є незамінною.

Отже, *сучасна психологічна служба ЗВО* – це оновлена науково-практична структура. Вона має міждисциплінарні напрями своєї діяльності, адже охоплює психологічну діагностику (індивідуальну і групову), консультування, психологічну профілактику, пропаганду психологічних знань, соціально-психологічну адаптацію студентів у навчально-професійній діяльності, підвищення рівня їх духовного розвитку та психологічної культури, тренінгові заняття, семінари, конференції, що гарантує фахову компетентність її працівників.

Список використаних джерел

1. *Вестник Московского университета. – №2. – 2005. – С. 45–55. – (Сер. 14 «Психологія»).*
2. *Діяльність психологічної служби: методичні та етичні акценти: методич. посіб. / упорядн. К. М. Муліка. – Полтава : ПОППО, 2007. – 156 с.*

3. Збірник нормативно-правових документів психологічної служби та ПМПК системи освіти України / упоряд. В. Г. Панок, І. І. Цушко, А. Г. Обухівська – К. : Шк. світ. 2008. – 256 с.
4. Інструктивно-методичні рекомендації щодо діяльності працівників психологічної служби у 2012/2013 н. р. [Електронний ресурс] : Лист МОН № 1/9-517 від 19.07.2012 р. – Режим доступу : <http://psyua.com.ua/page/zakon.php>.
5. Кайріс О. Д. Сучасний стан і тенденції розвитку психологічної служби ВНЗ в Україні і за кордоном [Електронний ресурс] / О. Д. Кайріс // Вісник психології і соціальної педагогіки : зб. наук. праць / Інститут психології і соціальної педагогіки Київського ун-ту ім. Бориса Грінченка ; Московський гуманітарний педагогічний ін-т. – Вип. 2. – К., М., 2010. – Режим доступу : <http://www.psyh.kiev.ua>.
6. Коняєва А. Некоторые аспекты организации психологической службы в системе народного образования : тезисы докл. на Всесоюзной н.-пр. конф. / А. Коняєва, Т. Титова, В. Лысенко, А. Фурман, В. Злишков // Социология народного образования. – Л., 1990. – Т. III. – С. 39–42.
7. Коняєва А. – Етичний кодекс Товариства психологів України / А. Коняєва, В. Лисенко, Т. Титова, А. Фурман. – К., Донецьк : Ровесник, 1993. – 8 с.
8. Коняєва А. Етичний кодекс Товариства психологів України / А. Коняєва, В. Лисенко, Т. Титова, А. Фурман // Рідна школа. – 1993. – №7. – С. 42–44.
9. Надвична Т. Л. Діяльність психологічної служби університету як оргтехнологічної системи / Т. Л. Надвична // Transformation is Contemporary Society: Humanitarian Aspects. Monograph. Opole: the Academy of Management and Administration in Opole, 2017. – p. 166–174.
10. Надвична Т. Л. Інноваційні перспективи розвитку прогностичного напрямку діяльності психологічної служби університету / Т. Л. Надвична // Virtus. – 2016. – № 6. – С. 83–87.
11. Надвична Т. Л. Моделі і схеми профілактичної роботи психологічної служби університету / Т. Л. Надвична // Психологія і суспільство, 2016. – №1. – С. 114–134.
12. Надвична Т. Л. Реабілітаційне направлення діяльності психологічної служби ВУЗа: проблеми і перспективи розвитку : сб. матер. міжнарод. научн. конф. / Т. Л. Надвична. – Ереван – 2015. – С. 423 – 436.
13. Надвична Т. Л. Система методів психопрофілактичної діяльності фахівців психологічної служби ВНЗ та їх емпірична ефективність / Т. Л. Надвична // Науковий огляд, 2015. – № 9(19). – С. 123–134.
14. Освіта України – 2011: Інформаційно-аналітичні матеріали про діяльність Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України у 2011 році [Електронний ресурс] / уклад. : О. А. Удод, К. М. Левківський, В. П. Погребняк, О. В. Дашковська, Д. Б. Панасевич, А. К. Солоденко. – Режим доступу : <http://timo.com.ua/node/10040>.
15. Панок В. Г. Психологічна служба у вищому навчальному закладі / В. Г. Панок // Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К. : Логос, 2008. – Т. 7. – Вип. 13. – С. 119–124.
16. Панок В. Г. Психологічна служба : навч. пос. / В. Г. Панок. – Кам'янець-Подільський : Рута, 2012. – 488 с.
17. Панок В. Г. Психологічна служба : навч.-метод. посіб. [для студентів і викладачів] / В. Г. Панок. – Кам'янець-Подільський: ТОВ Друкарня Рута, 2012. – 328 с.
18. Панок В. Г. Психологічна служба вищого навчального закладу (організаційно-методичні аспекти) / В. Г. Панок, В. Д. Острова / – К.: «Освіта України», 2010. – 230 с.
19. Положення про психологічну службу системи освіти України // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. – №2. – С. 35–46.
20. Права людини : Міжнародні договори України, декларації, документи. – К., 1992.
21. Права людини : Основні міжнародно-правові документи / упоряд. Ю. К. Качуренко. – К., 1989.
22. Про забезпечення розвитку психологічної служби в системі освіти України : Наказ МНО України №592/33 від 15.08.2001 р. // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – №7(34). – 96 с.
23. Про покращення соціально-педагогічного і психологічного супроводу навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації [Електронний ресурс] : Наказ МОН України № 1248 від 30.12.2009 р. – Режим доступу : <http://psyua.com.ua/page/zakon.php>.
24. Фурман А. Діагностичний напрям змістовлення діяльності психологічної служби університету / А. Фурман, Т. Надвична // Психологія і суспільство. – 2014. – №3. – С. 69–101.
25. Фурман А. Психологічна служба університету: від моделі до технології / Фурман А., Надвична Т. // Психологія і суспільство. – 2013. – №2. – С. 80–104.

26. Фурман А. В. Орієнтири концепції шкільної практичної психології / А. В. Фурман // Радянська школа. – 1992. – №11–12. – С. 37–40.
27. Фурман А. В. Психологічна служба: якій її бути? / А. В. Фурман, С. І. Болтівець, В. В. Клименко, П. І. Горностай // Радянська школа. – 1992. – №11–12. – С. 34–37.
28. Фурман А. В. Шкільна практична психологія: предмет, завдання, засоби / А. В. Фурман, Н. П. Ветрова // Психологічні проблеми навчання, виховання, активності та розвитку особистості: Практична психологія і школа : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (11–14 липня 1993 р., м. Луцьк). – К., 1993. – С. 7–15.
29. Фурман А.В., Живоглядов Ю. Психологічна служба в школі: завдання, проблеми, перспективи / А. Фурман, Ю. Живоглядов // Радянська школа. – 1987. – №5. – С. 37–40.

References

1. Vestnik Moskovskogo universiteta. Seriya 14 – Bulletin of Moscow University. (2005). Series 14. Psikhologiya – Psychology, 2. 45–55. [in Russian].
2. Mulica, K.M. (2007). Diyalnist psykholohichnoyi sluzhby: metodychni ta etychni aktsenty [Activities of psychological service]. Poltava: POIPPO. [in Ukrainian].
3. Panok, V.H., Tsushko, I.L., Obukhivska, A.H. (2008). Zbirnyk normatyvno-pravovykh dokumentiv psykholohichnoyi sluzhby ta PMPK systemy osvity ukrayiny [Collection of normative legal documents of the psychological service and PMPK of the education system of Ukraine]. Kyiv: School world. [in Ukrainian].
4. Lyst MON molod sport vid 19.07.2012 r. № 1/9-517 Instruktyvno-metodychni rekomendatsiyi shchodo diyalnosti pratsivnykiv psykholohichnoyi sluzhby u 2012/2013 n. r. [Letter of the Ministry of Education and Science of Youth Sport of 19.07.2012 № 1 / 9-517. Guidance and guidance on the activities of the psychological service staff in 2012/2013]. <http://psyua.com.ua>. Retrieved from <http://psyua.com.ua/page/zakon.php>. [in Ukrainian].
5. Kairis, O.D. (2010). Suchasnyy stan i tendentsiyi rozvytku psykholohichnoyi sluzhby VNZ v Ukrayini i za kordonom [The current state and trends of the psychological service of universities in Ukraine and abroad]. Visnyk psykholohiyi i sotsial'noyi pedahohiky: zbirnyk naukovykh prats - Bulletin of Psychology and Social Pedagogy: a collection of scientific works. (issue 2). Kyiv. <http://www.psyh.kiev.ua>. Retrieved from <http://www.psyh.kiev.ua>. [in Ukrainian].
6. Konyaeva, A., Titova, T., Lysenko, V., Furman, A., Zlivkov, V. (1990). Nekotoryye aspekty organizatsii psikhologicheskoy sluzhby v sisteme narodnogo obrazovaniya [Some Aspects of the Organization of the Psychological Service in the System of Public Education]. Sotsiologiya narodnogo obrazovaniya - Sociology of National Education. Tezisy dokl. na Vsesoyuznoy n.-pr. Konferenciya - Abstracts on the All-Union conference. (pp. 39–42). [in Russian].
7. Konyaev, A., Lysenko, V., Titova, T., Furman, A. (1993). Etychnyy kodeks Tovarystva psykholohiv Ukrayiny [The Ethical Code of the Society of Psychologists of Ukraine]. Donetsk: Rovesnyk. [in Ukrainian].
8. Konyaev, A., Lysenko, V., Titova, T., Furman, A. (1993). Etychnyy kodeks Tovarystva psykholohiv Ukrayiny [The Ethical Code of the Society of Psychologists of Ukraine]. Ridna shkola – Native school, 7, 42–44. [in Ukrainian].
9. Nadvynychna, T.L. (2017). Diyalnist psykholohichnoyi sluzhby universytetu yak orhtekhnologichnoyi systemy [Activities of the Psychological Service of the University as an Office Technology System]. Transformation is Contemporary Society: Humanitarian Aspects. Monograph Opole: the Academy of Management and Administration in Opole. (pp.166–174). [in Ukrainian].
10. Nadvynychna, T.L. (2016). Innovatsiyini perspektyvy rozvytku prohnostychnoho napryamu diyal'nosti psykholohichnoyi sluzhby universytetu - Innovative prospects for the development of the prognostic direction of the psychological service of the University, Virtus, 6, 83–87. [in Ukrainian].
11. Nadvynychna, T.L. (2016). Modeli i skhemy profilaktychnoy roboty psykholohichnoyi sluzhby universytetu [Models and schemes of preventive work of the psychological service of the university]. Psykholohiya i suspilstvo – Psychology and society, 1, 114–134. [in Ukrainian].
12. Nadvinichnaya, T.L. (2015). Reabilitatsionnoye napravleniya deyat'nosti psikhologicheskoy sluzhby VUZA: problemy i perspektivy razvitiya [Rehabilitation activities of the psychological service of the university: problems and prospects of development]. Sbornik materialov mezhdunarodnoy nauchnoy konferentsii – Collection of materials of the international scientific conference. (pp. 423 – 436).
13. Yerevan. [in Russian].

14. Nadvynychna, T.L. (2015). *Systema metodiv psykhoprofilaktychnoyi diyalnosti fakhivtsiv psykhologichnoyi sluzhby VNZ ta yikh empirychna efektyvnist* [System of methods of psychoprophylaxis of specialists of psychological service of higher educational institutions and their empirical efficiency]. *Naukovyy ohlyad – Scientific review*, 9(19), 123–134. [in Ukrainian].
15. Udod, O.A., Levkovsky, K.M., Pogrebnyak, V.P., Dashkovskaya, O.V., Panasevich, D.B., Solodenko, A.K. (2011). *Osvita Ukrainy – 2011: Informatsiyno-analitychni materialy pro diyal'nist' Ministerstva osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrainy u 2011 rotsi* [Education of Ukraine - 2011: Information and analytical materials on the activities of the Ministry of Education and Science, Youth and Sports of Ukraine in 2011]. <http://timo.com.ua>. Retrieved from <http://timo.com.ua/node/10040>. [in Ukrainian].
16. Panok, V.H. (2012). *Psykhologichna sluzhba* [Psychological service]. Kamyanets-Podilsky: Ruta. [in Ukrainian].
17. Panok, V.H. (2012). *Psykhologichna sluzhba* [Psychological Service]. Kamyanets-Podilsky: Printing House Ruta. [in Ukrainian].
18. Panok, V.H., Ostrova, V.D. (2010). *Psykhologichna sluzhba vyshchoho navchalnoho zakladu (orhanizatsiyno-metodychni aspekty)* [Psychological Service of the Higher Educational Institution (Organizational-Methodical Aspects)]. Kyiv: «Education of Ukraine». [in Ukrainian].
19. Polozhennya pro psykhologichnu sluzhbu systemy osvity Ukrainy [Regulations on the psychological service of the education system of Ukraine]. *Praktychna psykhologhiya ta sotsialna robota – Practical psychology and social work*. (2000), 2, 35–46. [in Ukrainian].
20. *Prava lyudyny: Mizhnarodni dohovory Ukrainy, deklaratsiyi, dokumenty* [Human rights: International treaties of Ukraine, declarations, documents]. (2012). Kyiv. [in Ukrainian].
21. Kachurenko, Yu.K. (1989). *Prava lyudyny: Osnovni mizhnarodno-pravovi dokumenty* [Human rights: Basic international legal documents]. Kyiv. [in Ukrainian].
22. *Nakaz MNO Ukrainy №592/33 vid 15.08.2001 «Pro zabezpechennya rozvytku psykhologichnoyi sluzhby v systemi osvity Ukrainy»* [Order MHO of Ukraine №592 / 33 of August 15, 2001 «On ensuring the development of psychological service in the education system of Ukraine»]. *Praktychna psykhologhiya ta sotsialna robota - Practical psychology and social work*, 7(34), 96. [in Ukrainian].
23. *Nakaz MON Ukrainy vid 30.12.2009 № 1248 «Pro pokrashchannya sotsialno-pedahohichnoho i psykhologichnoho suprovodu navchalno-vykhovnoho protsesu u vyshchyykh navchalnykh zakladakh III-IV rivniv akredytatsiyi»* [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated December 30, 2009 № 1248. «On the improvement of the socio-pedagogical and psychological support of the educational process in higher educational institutions of the III-IV accreditation levels»]. Kyiv. <http://psyua.com.ua>. Retrieved from <http://psyua.com.ua/page/zakon.php>. [in Ukrainian].
24. Furman, A., Nadvinichnaya, T. (2014). *Diahnostychnyy napryam uzmistovlennya diyal'nosti psykhologichnoyi sluzhby universytetu* [Diagnostic direction of studying the activities of the psychological service of the University]. *Psykhologhiya i suspilstvo – Psychology and Society*, 3, 69–101. [in Ukrainian].
25. Furman, A., Nadvinichnaya, T. (2013). *Psykhologichna sluzhba universytetu: vid modeli do tekhnologiyi* [Psychological Service of the University: From Model to Technology]. *Psykhologhiya i suspilstvo – Psychology and Society*, 2, 80–104. [in Ukrainian].
26. Furman, A.V. (1992). *Oriyentyry kontseptsiyi shkilnoyi praktychnoyi psykhologiyi* [Landmarks of the Concept of School Practical Psychology]/ *Radyanska shkola – Soviet School*, 11-12, 37–40. [in Ukrainian].
27. Furman, A.V., Boltivets, S.I., Klymenko, V.V., Gornostay, P.I. (1992). *Psykhologichna sluzhba: yakiy yiy buty?* [Psychological service: what should she be?]. *Radyanska shkola - Soviet school*, 11–12, 34–37. [in Ukrainian].
28. Furman, A.V., Vetrova, N.P. (1993) *Shkilna praktychna psykhologhiya: predmet, zavdannya, zasoby* [School practical psychology: subject, tasks, means]. *Psykhologichni problemy navchannya, vykhovannya, aktyvnosti ta rozvytku osobystosti: Praktychna psykhologhiya i shkola - Psychological problems of education, education, activity and personality development: Practical psychology and school. Materialy mizhnarodnoi konferencii. (11–14 lypnya 1993 r., m. Lutsk)– Internnational materials conference (July 11-14, 1993, Lutsk). (pp.7–15.)*. Kyiv. [in Ukrainian].
29. Furman, A.V., Zhivoglyadov, Yu., (1987). *Psykhologichna sluzhba v shkoli: zavdannya, problemy, perspektyvy* [Psychological Service at School: Problems, Problems, Perspectives]. *Radyanska shkola - Soviet school*. 5, 37–40. [in Ukrainian].